

הלכות ברכת המזון סימן רא

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ט]

ואחר-כך באו שנים אחרים ואכלו עם האחד⁽⁸⁾ וכו', ומשמע אפילו אכלו אחר-כך בידים⁽⁹⁾ וכו', אכל עם היו שבעה או שמונה⁽¹⁰⁾ וכו', הוא הדין שלשה או ארבעה⁽¹¹⁾ צריכין להפסיק מסעודתם להשלים לצענה ולברך בשם⁽¹²⁾.

(8) אמנם בבבלי לעיל (סי' קצג ס"ה ד"ה כל) נשאר בצריך עיון לדינא, האם כשאוכלים יחד מצטרפים, או שכיון שהאחד כבר זימן, אף שאוכלים יחד שוב אינו יכול להצטרף עמהם.

(9) והחז"א (א"ח סי' לא ס"ק ה) כתב שאם חזר ואכל עמהם, מצטרף. ורק אם לא אכל אחר כך אינו מצטרף, ואף לשנים מן השוק שבאו אחר כך.

(10) והוא הדין אם היו מתחילה ששה, ואחד הפסיק לשנים, שוב יכול לזמן עם השלושה הנותרים כיון שיש בהם כבד כד' חיוב זימן (כף החיים סי', שנה הלכות ט"ג).

(11) ובאופן חמשה גמרו לאכול ורוצים לברך, והחמשה הנותרים לא גמרו לאכול, ואחד מן החמשה הנותרים הסכים להצטרף עמהם לברך, צידד הברכי יוסף (ס"ק ה) [הובא בשערי תשובה (ס"ק א) ובכף החיים (סי"ב)] לומר, שעל ידי הסכמת האחד לברך עם החמשה אינם נעשים רוב, ואין הם יכולים לכופ את הארבעה הנותרים לברך, כיון שבאמת יש חמשה שלא גמרו את הסעודה.

(12) ואף אם רק המיעוט רצו לברך, כתב הדעת תורה (ס"א) שרשאים הרוב הנותרים להצטרף ליחידים כדי שיזמנו בשם, וראה שם שהוכיח דבריו מדברי המחצה"ש. אכן, בשו"ת חשב האפוד (ח"ב סי' כה) ביאר, שרק כשיש לפחות שלשה שהם שיעור זימן הרוצים לברך, יכולים השבעה הנותרים להצטרף אליהם לברך בשם, אך כשרק אחד או שנים רוצים לברך, השאר אינם יכולים להצטרף אליהם לברך בשם.

סימן רא

מי הוא המקבץ

[משנב ס"ק א]

היגו, הגדול בקבוצה שבכל המקבץ⁽¹⁾ וכו', דאם היה אף בעל-הפית, הדבר תלוי בו לתן לאורח לברך⁽²⁾, וכדלקמה, או למי שיצא מקני-ביתו, ויברך גם-כן לבעל-הפית⁽³⁾.

(1) וכשושבים שני תלמידי חכמים שקולים בחכמה, ואחד מהם הוא גם בנו של תלמיד חכם עצום, כתב הכף החיים (סי' קסז ס"ז) שהוא קודם לברכה.

עוד כתב שם שאם היו שני תלמידי חכמים, אחד מופלפל בתלמוד, ואחד בקי בהוראות שיועד להורות אליבא דהלכתא, הבקי בהוראות קודם. ודימה זאת לדברי הגמ' בסוף הוריות (יג, א) שסיני [פירש רש"י (שם) מי ששנה משנה וברייתא וסודרין לו בנתינתן מהר סיני] עדיף מעוקר הרים [חריף ומופלפל בתורה], משום שהכל צריכים למיר חטיא [למי שהמשניות והברייתות סודרין לו], ולכן היודע להורות אליבא דהלכתא קודם למופלפל בתלמוד.

(2) ובבבלי הסדר, כתב הרמ"א לקמן (סי' תעט ס"א) שבעל הבית מברך, שנאמר 'טוב עין הוא יבורך', ובעל הבית נקרא טוב עין שהרי אמר 'כל דכפין ייתי וייכול', וכתב המשנ"ב שם (ס"ק יג) שבעל הבית יברך גם אם יש שם אורח, וסיים, שמי"מ אין בכך קפידא אם יברך אחר.

(3) וכשם שכתב המג"א (ס"ק ב) שוודאי גם בני הבית הם אורחים לענין זה, ועליהם לברך את בעל הבית, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (חזקת הברכה עמ' 143), ואף אם הם סמוכים על שולחנו.

ולענין בחורים בישיבה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו תשובה ג) שיברכו ברכת האורח, ובמקום לומר 'בעל הבית' יאמרו 'בעל הסעודה'; דהיינו הנדיב [כיון שראש הישיבה הוא רק גובר]. אבל דעת הגרי"ש אלישיב (חזקת הברכה שם) שהנחש נתקן לברך דוקא את בעל הבית, ובמקום כגון זה שאין בעל הבית [שהתורמים תורמים לבני הישיבה], אין אומרים את ברכת האורח כלל.

[משנב שם]

יש מקומות שנותנין שותפין לאלל [שעל אביו ואמו כל י"ב חז"ן לברך⁽⁴⁾].

(4) ולגבי מקור מנהג זה, כתב בשו"ת שאלת יעב"ץ (ח"א סי' עד) שלא הוזכר בראשונים ובאחרונים, והוא רק מנהג בעלמא לסגל לעצמו מצות ומעשים טובים, שעל ידם מתעלה נפש האב בגן עדן ומיילך בכך מדינו של האב באותם י"ב חדש, דברא מוכה אבא בכל מצוה שעושה כתיקנה.

[משנב ס"ק ה]

ומה ברכה מקבץ⁽⁵⁾.

(5) ובדבר מקום אמירת ברכת האורח, כתב המחזור ויטרי (סי' פג, עמ' 25) שאומרים אותה בסוף 'הרחמן' לפני 'במרום ילמדו', ואילו בסידור היעב"ץ (בית לה) מובא שאומרים 'הרחמן' הוא יברך את בעל הבית הזה ואשתו ובניו וכל אשר לו, ידי רצון שלא יבוש בעל הבית' וכו', ואחר כך אומרים 'הרחמן' יברך אותנו' וכו'.

אמנם מדברי הרמב"ם (פ"ב מהל' ברכות ה"ז) שכתב שמוסיף 'בה' ברכה לבעל הבית, וקדקו האבן האול (שם) והגרי"ז (ליקוטי הגרי"ז ח"ב עמ' יג), שברכת האורח היא חלק מברכת 'הטוב והמטיב', ומטעם זה כתב האבן האול שיש לאומרה מיד לאחר 'לעולם אל יחסרנו', ולא להפסיק בין ברכת המזון לבין ברכת האורח באמירת 'הרחמן', וכמו כן אין לענות אמן לאחר אל יחסרנו כדי שלא להפריד את ברכת האורח מהברכה הרביעית. [ועל פי דברי הרמב"ם שכתב שמוסיף ומאריך בברכת האורח כמה שרוצה, הוסיף האבן האול לחדש שכשאומר ברכת האורח נחשבים כל ה'הרחמן' שאומר לאחר מכן כהמשך לברכת האורח, וכחלק מהברכה הרביעית]. וכן נהג הגרי"ז לאומרה מיד לאחר 'לעולם אל יחסרנו' [והוסיף שכן מדוקדק ברמב"ם גם לגבי שבע ברכות].

[משנב שם]

בספר לחם-המדות⁽⁶⁾.

(6) במעדני יריט (על הרא"ש ברכות פ"ז סי' יא אות ט).

הלכות ברפת המזון סימן רא

רא מי הוא המברך, ובו ד' סעיפים :

א (א) *גדול (ב) *בא (ב) בסוף. *כאם רצה לתן רשות לקטן לברך, רשאי. *יהנה מלי
קשאין שם אורח, אבל (ג) אם יש שם אורח הוא (ג) (ב) (ד) מברך אפלו אם בעל הבית גדול ממנו,
כדי שיקבר (ג) לבעל הבית. (ה) ומה ברכה מברכו : יהי רצון שלא יבוש ולא יקלם בעל הבית הזה לא
בעולם הזה ולא בעולם הבא, וינצליה בכל נכסיו ויהיו נכסיו מצליחים וקרוכים לעיר, ולא ישלט שטן
במעשה גידו ואל יזדקק לפניו שום דבר חטא והרהור עון מעתה ועד עולם. *ואם בעל הבית רוצה

שערי תשובה

מצוה שר"ס הפסיק מפני אבא ברה להחשיכו כמ"ש בברכות דף מה. וקובץ בברי' :
עוד נ"ל אם השנים הללו בניו או תלמידיו של הג', תכבים להפסיק לכבוד רבם או
אביהם, וקצת ראיה כ"י :

[א] מברך. עין בה"ט. ועין שאלת יעב"ץ סימן עד שמה שנהגין לתת לאכל לברך ונאק
בשניהם שוים, אבל אם בעה"ב אבל ויש לו אורח או אם אורח אבל, בכל גזנא אם
בעה"ב רוצה לברך הרשות בידו, עין שם : [ב] מברך. עין בה"ט שנהגין מקום לשו"ת
כלל רק שכן היה המעשה שפירשו האורח שהיה גידו לברך, ונמן הכוס לאחר וזמן בשם

באר היטב

(א) מברך. ואם הגדול מוציא לתו, שיקורין והשט"ן, לברך אחר, כי אין זה
נכון להפסיק הרבה פעמים ויהיה רוקק והאחרים ימתו, מהר"ם מ"א. וכן
לסתכל לא יתן לברך לקטוע אצבע או למה שחין, תשובת חות יאיר סי'
קצו : (ב) מברך. אורח שהוא גידו, עין בתשובת חכם צבי סי' קסח ובספר פני
הארץ חא"ח סי' ה' : (ג) לבעה"ב. וברכת את ה', את לרבות בע"ה, מהר"ש :
חכם צבי, אורח שהוא גידו כו', והבאתי דברי התשובה הזאת לציל, ולא באורח תלמיא מלמא

משנה ברורה

שם. כתבו הפוסקים, דאחד המפסיק לשנים יכול להפסיק כמה
פעמים, כגון שמתחלה אכלו שלשה והפסיק להם אחד, ואחר-כך
באו שנים אחרים ואכלו עם האחרים, (י) יכול זה עוד הפעם
להפסיק לשנים אלו, דלא שפך לומר פרח זמון מניהו, בין
שנצטרפו עמו שנים שלא זמנו וכולין לזמן עליו, וכן פעם
שלישית ויותר; אבל אם היו חמשה בכתובה אחת והפסיק אחד
לשנים, שוב אינו יכול לזמן עם שנים מהנשארים, דפרח זמון
מניהו [מ"א ושי"א], ומשמע אפלו אכלו אחר-כך ביחד⁽⁹⁾ ובספר
אבן העזר חולק על זה, אף כמה אחרונים משיבים את דבריו;
אבל אם היו שבעה או שמונה⁽¹⁰⁾ והפסיק לשנים מהם, יכול אחר-כך
להפסיק עוד הפעם להשאיר, דלא שפך כזה פרח זמון מניהו, בין
שהיה בהן כדי זמון. עוד כתבו הפוסקים : בשם שאחד מפסיק
לשנים להצטרף לזמון, (יא) הוא הדין שלשה (יב) או ארבעה⁽¹¹⁾
צריכין להפסיק מסעדתם להשלים לעשרה ולברך בשם⁽¹²⁾, אף בדעה
לכלי עלמא אין צריכין להפסיק רק עד 'ברוך אלהינו שאכלנו'
וכו' ולא יותר; ואם אכלו ביחד אחר-כך לאחר שהפסיקו, יכולין
לברך בזמון ולא פרח זמון מניהו, כי לא נצטרפו מעקרא רק
להזכרת השם, וכן יכולין אחר-כך להצטרף שלשה אחרים שאכלו
אצלם לזמן בשם, דלא שפך לומר פרח זמון דאמירת 'אלהינו',
דאכל בי עשרה שכינתא שריא; וכן אם יש אפלו חמשה שהפסיקו

לחמשה אחרים, מצטרפין אחר-כך לחמשה אחרים לברכת 'אלהינו' : כשאוכלים על-כ"פ פנים בנות פת ביחד (נאחרונים) :

א (א) *גדול מברך. הנה, הגדול בחכמה שבכל המסבין⁽¹⁾ הוא יהיה המברך ברפת-המזון לכלם. (ב) ואף דהשתא המנהג שכל
אחד מברך לעצמו בלחש, ויכלעיל בסימן קפג, מכל מקום מנהג דרף-ארץ לכבוד שיהיה הוא המזמן. (ג) ומיני שכל המסבין
הם בעלי-בתים שאכלו משלהם, דאם היה אחד בעל-הבית, הדבר תלוי בו לתן לאורח לברך⁽²⁾, ויכלעיל, או למי שירצה מבני-
ביתו, ויברך גם-כן לבעל-הבית⁽³⁾. אם הגדול מוציא לתו [שקורין והש"ט]⁽⁴⁾ לברך אחר, כי אין זה נכון להפסיק הרבה פעמים ויהיה
רוקק והאחרים ימתו (נאחרונים). יש מקומות (ג) שנהגין שנותנין לאכל [שעל אביו ואמו כל י"ב חדש] לברך⁽⁵⁾, ונאק כשפלים
שוים דהנהגה שפלים אוכלים משלהם, אבל כשאוכל מפתו של בעל-הבית, תלוי ברצון בעל-הבית, למי שירצה יתן, וכלי-שפן אם
רוצה בעצמו לברך : (ב) בסוף. הסעודה, כל היכא דאי מייתי להו מיד מצו למיכל, ויכלעיל בסימן קצו סעיף א, עין שם.
ומסתברא דאם משהה בסעודתה, אין מציבין להמתין עליו עד שיגמר סעודתו כדי שיהיה הוא המברך, אלא מברך אחר והוא
יענה : (ג) אם יש שם אורח. הנה כשהוא אוכל מפתו של בעל-הבית : (ד) מברך אפלו וכו'. ואם יש שם כמה אורחים, תלוי
לפי דעתו של בעל-הבית, (ד) ואפלו לתן לקטן שבהם : (ה) ומה ברכה מברכו⁽⁶⁾ וכו'. בספר לחם-חמדות תמה⁽⁷⁾, למה אנו משינים

שער הצינ

(י) ולא נמי לתא דסימן קצג סעיף ה דשם פסק דאין יכולים לזמן משום דפרח זמון מניהו, ושאיני התם דכל אחד מחבורתם כבר נצטרף, אבל הכא יש
שנים שלא זמנו מעולם, ובשביל האחד שזמן לית לן בה, דלא גרע מאכל עלה של ירק [כו"ח]. ועין במו"ק וקציעה ובסידורו, אף כל האחרונים העתיקו דברי
המגן אברהם בדינים אלו : (יא) טור : (יב) אליה רבה : (ב) פריקגרים (והוא כותב משום לא פלוג) וכן מוכח מהשולחן-ערוך דגם השתא נהג דין זה, דאי
לא הכי היה להם לבאר דלפי מה שקמב בסימן קפג אין דין זה נהג : (ג) פרישה ואליה רבה : (ג) שאלת יעב"ץ בסימן עד, ע"ש : (ד) מאמר מרדכי,
וכעין זה מצדד הפריקגרים, וכן משמע מה דרבי ורבי חייא ורב דהו יתבי בסעודתא ונמן רבי רשות לרב לברך [מ"י צמוד ב] אף דרבי חייא היה גדול ממנו :
תרומה : 1 שטול.

הלכות ברפת המזון סימן רא

לותר (פרוש, שאינו רוצה להקפיד) על **ברכתו** ו**לכרף** **ברפת** **המזון** **בעצמו**, (ו) **רשאי**: הגה והוא הדין שיכול לתן לכרף (ז) למי (ד) **שיצרה** (כ"י בשם אהלי-מורד): **ב** (ח) **לא יקדים חכם ישראלי** (ס) **לכהן עם-הארץ לכרף לפניו** (ט) **ידרף חק ומשפט כהנה, אבל לתת לו תחכם** (י) **רשות שיכרף, אין כרף קלוס**. (יא) **אבל כהן תלמיד-חכם** (יב) **מצנה להקדימו, שנאמר 'וקדשתו'**, (יג) **לפתח** (ו) **ראשון ולכרף ראשון** (רענן לעיל סימן קסו סעיף יד): **ג** **מי** (יד) **שנותנים לו לכרף ואינו מכרף, מקציר** (ו) **מי**: **ד** **טצריך לחזר שיתנו לו כוס של ברכה** (טו) **לכרף**:

ה מילה כח ו מרדכי
שם ז נשון נט
ח ברכות ה ט שם נג
לפרוש רש"י

באר היטב

(ד) שיצרה. קשה ממ"ז אם נתן לכרף לאי מבי"ב פשיטא דגם הם אורחים לענין זה שמכרין לבעה"ב; וג"ל דאם אי סמוך על שלחנו ומשלם לו דמי מזונו, אותו אי"צ לכרף לבעה"ב ורשאי לתן לו לכרף. ועוד ג"ל דאם ב' אוכלים בבית אחד ואחד יש לו אורח על שלחנו דמן הדין יש לאורח לכרף, אם אותו בעה"ב רוצה לתור יכול לתן לכרף למי שיצרה, מ"א ע"ש: **(ה) לכהן ע"ה**. ואמרין בגמ' דחייב מיתה שמכנה התורה: (ו) **ראשון**. בקריאת התורה, רש"י ור"ן, וקרא"ש כ' להיות נראש) מכבדים בכל קבוץ-עם לומר ולדרש תחלה, וה"ה בישיבה ודבר בראש. כתב המ"א: וצ"ע למה אין נזהרין עקשו להקדים הכהן לכל הנה מלי מאחר שמדאורייתא הם, ואפשר דאין אנו בקיאים בחוסרי-כהנה, ומיהו אם הכהן רוצה לחלק כבוד לאחר רשאי, סמ"ג, וע"ל ס"ס כח ס"ק פג מש"ש. ואם צריך להקדים לוי לישראל, מחלקת בין הפוסקים, י"א שצריך להקדים, וכן יסד בחורו: נודה לשמך ברשות הפתחים ותלויים, וי"א שא"צ, וגורסין הפתחים הלוחם כלומר דכתבים אקרי לזיס, עמ"א נאכס' אליה נכה פסק דכשאי כהן יש ללוי הקדימה לפני ישראל בהמוציא ובכחמ"ז, וכן משמעות ב"ח ופרש"ה: (ז) **מי**. דחייב ואברהם מכבדיה, ותמכרין בהמ"ז מכרף לבעה"ב, רש"י, וא"כ דוקא באורח הדברים אמורים וכתוב בהמ"ז, מ"א:

שערי תשובה

ובכר, וזה שהנה תופס הכוס בדרך כפח"ג, וצ"ח חלק שם דאין לעשות כן, וענין מש"ש: (ו) **ראשון**. עין בה"ט מ"ש דאין בקיין ביוסרי-כהנה, והוא מדברי המג"א, וקרא"ה מקום לסימן תנו שכתב שם פן לענין נתינת חלה לכהן בזה"י, ע"ש, וענין בש"ח מהרשד"ם בענין שבויה לכהן ובמשנת שבויה-עקב חוסר-השני ותחת-ידי ודבריו-יוסף שהארכי כזה, וענין בש"ח ב"ח אפרים חלק א"ח סימן ו וחלק א"ע בארץ בענין זה: **(ה) לכהן ע"ה**. ואמרין בגמ' דחייב מיתה שמכנה התורה: (ו) **ראשון**. בקריאת התורה, רש"י ור"ן, וקרא"ש כ' להיות נראש) מכבדים בכל קבוץ-עם לומר ולדרש תחלה, וה"ה בישיבה ודבר בראש. כתב המ"א: וצ"ע למה אין נזהרין עקשו להקדים הכהן לכל הנה מלי מאחר שמדאורייתא הם, ואפשר דאין אנו בקיאים בחוסרי-כהנה, ומיהו אם הכהן רוצה לחלק כבוד לאחר רשאי, סמ"ג, וע"ל ס"ס כח ס"ק פג מש"ש. ואם צריך להקדים לוי לישראל, מחלקת בין הפוסקים, י"א שצריך להקדים, וכן יסד בחורו: נודה לשמך ברשות הפתחים ותלויים, וי"א שא"צ, וגורסין הפתחים הלוחם כלומר דכתבים אקרי לזיס, עמ"א נאכס' אליה נכה פסק דכשאי כהן יש ללוי הקדימה לפני ישראל בהמוציא ובכחמ"ז, וכן משמעות ב"ח ופרש"ה: (ז) **מי**. דחייב ואברהם מכבדיה, ותמכרין בהמ"ז מכרף לבעה"ב, רש"י, וא"כ דוקא באורח הדברים אמורים וכתוב בהמ"ז, מ"א:

משנה ברורה

נחש הברכה דבעל-הבית ממה שנאמר בש"ס: (ו) **רשאי**. שלא תקנה לתן לאורח אלא לטובתו כדי שיברכנו⁽⁸⁾, (ס) וכל-שכן אם האורח אינו הגון בענין ד"ש לו לעשות כן: (ז) **למי שיצרה**. הנה, דאפלו (ו) אם אחד סמוך על שלחנו ומשלם לו דמי מזונו, שאותו אין צריך לכרף לבעל-הבית, גם-כן רשאי לתן לו לכרף: **ב** (ח) **לא יקדים וכו'**. ואמרין בגמ' דהוא בכלל "משנאי אהבו מנות", שמשנאי את התורה בפני הקמון, שיאמרו שאינה חשובה כל-כך בראותם שהתחכם שפל לפני עם-הארץ, דאף שהאורח כהן, מעלת התורה גדולה ממצלת הכהנה⁽⁹⁾: (ט) **ידרף חק וכד'**. רוצה לומר, שמקדימו מפני משפט הכהנה: (י) **רשות**. רוצה לומר: אין כהן (ו) פחיתות ענין לתלמיד-חכם, מדאיתו מכרף בלתי רשותו, ואפלו אם הוא אינו כהן, יכול לתן לו רשות לכרף: (יא) **אבל כהן תלמיד-חכם וכו'**. והוא הדין כששניהם אינם חכמים: (יב) **מצנה להקדימו וכו'**. ואפלו אם התלמיד-חכם הוא גדול ממנו, (ס) דאין עליו חייב לכבדו מחמת מצות 'וקדשתו', מכל מקום טוב שיקדים הכהן לפניו⁽¹⁰⁾ כיון שהוא גם-כן חכם, והעושה כן הוא מאריך ימים: (יג) **לפתח ראשון**. בקריאת (ט) התורה, 'ולכרף ראשון' בסעודה (י) בברכת 'המוציא' ובברכת-המזון, וכן להוציא קדוש, ד'וקדשתו' הוא לכל דבר שבקדשה. וכתבו הפוסקים, דבכלל 'לפתח ראשון' הוא להיות ראש המדברים בכל קבוץ-עם ולדרש תחלה, והוא הדין בישיבה ודבר בראש. וענין במגן-אברהם שמצד דהלמוד מ'וקדשתו' הוא דאורייתא (ולא אסמכתא בעלמא). ומכל מקום אם הכהן רוצה

לחלק כבוד לאחר בכל זה, רשאי, ורק בקריאת התורה אינו יכול למחל, וכדלעיל בסימן קלה במשנה ברורה סעיף-קטן ט. ואמרין בגמרא, דהכיהן ישל מנה יפה ראשון ונרצה לומר, שישראל צריך לתן לכהן מנה יפה ראשון לכל המסבין; והנה דוקא בחברים המסבין בסעודה או בצדקה, אבל כשהכהן חולק אינה שתפות עם חברו ישראל לא, דאדרבה, אמרין בגמרא: כל הנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם. וצריך עיון למה אין נזהרין עקשו להקדים לכהן לכל הנה מלי ונ"מ, וענין שם שמצד למצא קצת טעם למנהג⁽¹¹⁾, ומכל מקום לכתחלה בודאי יש לזהר בזה. טוב להקדים הלוי גם-כן לישראל, אם הם שוין בחכמה, (יג) בברכת-המזון וביהמוציא (יג) וכן בנתינת הצדקה⁽¹²⁾, דהא מקדימין אותו בקריאה גם-כן לפני ישראל: **ג** (יד) **שנותנים לו לכרף**. (יג) רוצה לומר: אורח שנותנים לו לכרף ברכת-המזון ואינו מכרף, מקציר ימיו, משום דבדין כשהאורח מכרף מכרף לבעל-הבית, וכנ"ל, ובזה שנמנע לכרף את בעל-הבית שהוא מזרע אברהם שנאמר בו "ואברהם מכבדיה", ומכלל הן אתה שומע לא, (יד) נמצא גורם קללה לעצמו. וכתב המגן-אברהם: ודוקא כשמכבדין על הכוס, (טו) דאז החייב על האורח לכרף את בעל-הבית⁽¹³⁾. ונראה לי שרוצה לומר, שכלא זה אין גורם קללה, אבל בודאי אין נכון לאדם לדחות מצנה הבאה לידו: **ד** (טו) **לכרף**. שיהיה (טו) הוא המזמן ומוציא אתרים ידי חובתו, ולא לשמע ולענות אמן, שאף שהשומע בעונה, ועונה אמן כמוציא ברכה מפיו, מכל מקום מההרין לתן שכר תחלה להמכרף:

שער הצינ

(ס) בית-יוסף בשם אהלי-מורד: (י) מגן-אברהם. ומשמע דסבירא לה דאף-על-פי-כן אינו נחשב כבעל-הבית גמור, דאי לא הכי למה תלי הענין בידו של בעל-הבית יותר ממנו: (ז) עין בסימן קסו סעיף יד: (ט) רש"י: (י) סימן קסו סעיף יד: (יא) אליה רבה ונתג'י: (יג) פרי-מקדים: (יג) ואף דידן זה לחיובא הוא דוקא באורח, כמו שכתב המגן-אברהם, מכל מקום לכתחלה מצנה לכל אדם לחזר אחר כוס של ברכה נפמ"ג: (יד) וזהו שכללאו הכי המנהג אצל כל אורח לומר 'התחמן הוא יכרף את בעל-הבית' וכו', אינו יודע אם שנה כלל ענין זה⁽¹⁴⁾, וענין באלה רבה שפסק גם-כן: (טו) אינו יודע מנין לו למגן-אברהם שכלא כוס כשמכבדין אין החייב לכרף את בעל-הבית? ואולי דהמגן-אברהם דיק מלשון הגמרא דקאמר 'מי שנותנים לו כוס': (טו) ובמגנו שכל אחד ואחד מכרף לעצמו, אינו יודע אם שנה דין זה⁽¹⁵⁾; ואולי מה שעונים ברוך שאכלנו וכו' לא נחשב זה רק כפניית אמן, והמזמן הוא חשוב עקר המכרף, וצריך עיון:

הלכות ברית המזון סימן רא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ה]

למה אנו משנים נסח התורה דבעל-הבית ממה שנקאמר בפ"ס?

(ז) וביאר הגר"פ שיינברג (חידושי בתרא), שהמנהג היה לברך רק 'הרחמן הוא יברך את בעל הבית הזה' ולא ברכו כלל את ברכת האורח.

ובמונינו שכל אחד מברך ברכת המזון בנפרד, כתב הערוך השלחן (ס"ג) שכל אורח מחויב לברך את בעל הבית בפני עצמו, וכן כתב הבן איש חי (שנה א פר' שלח אות כד), וכן דעת הגר"ש אלישיב (חזקת הברכה עמ' 143).

ולענין אמירת ברכת האורח בשבת מבואר בברכי יוסף (סי' קפח שו"י ברכה אות א) שהוא ככל נוסח תפילה קבוע שמותר לאומרו בשבת.

[משנ"ב ס"ק ו]

שלא תקנו לתן לאורח אלא לטובתו כדי שיקבצו?⁽⁸⁾

(8) וסמך מהמקרא לכך שמברכים את בעל הבית, הובא בבאר היטב (ס"ק ג) בשם מהר"ש, מו"ברכת את ה', 'את' לרבות בעל הבית. והא"ר (ס"ק ב, ובסי' קפז ס"ק א) הביא סמך זה בשם הירושלמי.

ובשישנם שני בעלי בית, כתב הכף החיים (ס"ק יב) שיאמר הגוסס בלשון רבים [ומצוי הוא בחתונות, ששני המחותנים הם בעלי הסעודה].

[משנ"ב ס"ק ח]

מקצת התורה גדולה ממצלת הקנהה⁽⁹⁾.

(9) ולכן כשהתלמיד חכם מברך, כתב בשע"צ לעיל (סי' קסז ס"ק סה) שאינו צריך ליטול רשות מהכהן, כיון שמעלת התלמיד חכם גדולה יותר ממעלת הכהן.

[משנ"ב ס"ק יב]

ואפילו אם התלמיד-חכם הוא גדול ממנו, דאין עליו חייב לברך מחמת מצוה 'וקדשתו', מקל מקום טוב שיקדים הנהן לפניה⁽¹⁰⁾.

(10) מקור הלכה זו, ציין הדברי חמודות (ברכות פ"ו אות מו) מהגמ' במגילה (כח, א) שאלו תלמידיו את רבי פרידא במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא קדמני אדם לבית המדרש, ולא ברכתי לפני כהן וכו', והסיקה הגמ' שהיינו בשוין, ובכונת הגמ' ביארר תוס' (שם ד"ה כי) שגם הכהן היה תלמיד חכם אך רבי פרידא היה גדול ממנו, ואף על פי כן נתן לו רבי פרידא לזמן, ובזכות זה זכה לאריכות ימים. ואף שלכאורה אין מקור לומר שטוב שיקדים התלמיד חכם את הכהן, שהרי לא נאמר כאן דין 'וקדשתו', כפי שמוכח ממה שאינו חייב לברך, ביאר הגר"פ שיינברג (חידושי בתרא) שאולי למרות שאינו מחויב, מקיים בזה מצוה קיומית של 'וקדשתו'.

[משנ"ב ס"ק יג]

ועין שם שפצדד למצא קצת טעם למנהג⁽¹¹⁾ וכו', טוב להקדים הלוי גם-כן לישראל, אם הם שוין בקבוקה, בקבוקה-המזון ובי' המוציא [כן בנתינת הצדקה]⁽¹²⁾.

(11) שכתב (ס"ק ד) שאפשר שהטעם שאין נוהרים בזה, משום שאין אנו בקיאים ביחוסיה הבהונה. וכעין זה כתב בשו"ת רב פעלים (אורח ח"ב סי' לט) שסומכים על דברי שו"ת הריב"ש (סי' צד) שכהנים שלנו אינם בני יחוס, וסומכים על כהונתם רק מדין חזקה, ובזמן הזה הקדימה של כהן הוא רק מתורת מנהג ולא מדינא [ותמה מדוע המג"א לא הביא ראיה לדבריו, מדברי שו"ת הריב"ש]. טעם אחר הביא בשו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' כח) בשם האדמו"ר מקלויזעבורג שאמר לו, שבסעודות גדולות לא מקפידים לתת לכהן לזמן, משום שכל הנאפים באו לסעודה מחמת קריאתו של הבעל הבית וברצונו, יכול הוא לומר לכהן לא קראתיך אלא על מנת שתניחני לקריאת ראשון.

(12) ואם הלוי גדול מהכהן בתורה חזקה, כתב החתם סופר (סוכה מא, ב ד"ה נתנו) חידוש דין, שבאופן זה יש להקדים את הלוי שיוצאים מדרגה אחת מהכהונה. אבל כשיש גם ישראל, והישראל גדול מהכהן הלוי בתורה חזקה, אין להקדימו [כשהכהן גם תלמיד חכם] שאין לדרת שתי מדרגות מהכהונה, והוכיח כן מהגמ' בסוכה (שם) שרבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא היו באים בספינה ורק לרבן גמליאל היה לולב, ורבן גמליאל נתנו בתחילה לרבי יהושע שהוא לוי, ואחר כך לרבי אלעזר בן עזריה שהוא כהן, ולבסוף לרבי עקיבא שהוא ישראל, וסיים שהוא דבר חידוש.

[משנ"ב ס"ק יד]

וכתב המגן-אברהם: [ו]דקא קשמקבצין על הפוס, דאז החייב על האורח לברך את בעל-הבית⁽¹³⁾.

(13) ובשע"צ (ס"ק טו) תמה על כך. ואכן כתב הקצות השלחן (סי' מו בדה"ש ס"ק כג) שמה שכתב המג"א 'כוס' אינו בדוקא, ושיגרת הלשון היא. אולם הגר"פ שיינברג (חידושי בתרא) יישב את דברי המג"א, שדוקא בכוס יש חלות לברכה, משום שאין אומרים שירה אלא על היין והיא הגורמת אריכות ימים לבעל הבית, ולכן כשנמנע מזה הריהו נענש בקיצור ימים.

[שע"צ ס"ק יד]

וקדים שפלאו הכי המנהג אצל כל אורח לומר 'הרחמן הוא יברך את בעל הבית' וכו', איני יודע אם שיקר קלל ענין זה⁽¹⁴⁾.

(14) ואם נמנע מלברך על הכוס מחמת שנהג שלא לשנות יין, ממידת חסידות וכדו', כתב הא"א (בוטשאטש, מהר"ב) שאין בזה חשש, שניכר שאין כוונתו להראות שאינו חפץ בברכה. וכן נראה בדברי המאירי (ברכות נה, א) שעיקר הקפידא היא רק אם אינו מברך על הכוס מחמת גאווה.

[שע"צ ס"ק טז]

וכן מננו שקל אחר ואחר מקבץ לעצמו, איני יודע אם שיקר דין זה⁽¹⁵⁾.

(15) והכף החיים (ס"ק יט) הביא בשם שו"ת היעב"ץ (סי' עד) והבית מאיר (אות יא) שהיום שכל אחד מברך לעצמו והבעל הבית ממילא מתברך, יש לו לבעל הבית עצמו לברך ולזכות במצוה, וכן נאה למדקדקים יראי ה' וחרדים על דבריו שלא להניח למצוה הבאה לידו לעשותה על ידי אחרים.

